

ОРГАНІЗАЦІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА АНАЛІЗ РЕЗУЛЬТАТІВ РЕАЛІЗАЦІЇ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ТА МОДЕЛІ ФОРМУВАННЯ ГУМАНІТАРНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНИХ МОВ

ORGANIZATION OF RESEARCH AND ANALYSIS OF THE RESULTS OF THE IMPLEMENTATION OF PEDAGOGICAL CONDITIONS AND MODELS FOR THE FORMATION OF HUMANITARIAN CULTURE OF FUTURE TEACHERS OF FOREIGN LANGUAGES

У статті актуалізовано проблему уточнення структури проведення експериментального дослідження. Динаміку формування гуманітарної культури майбутніх учителів іноземних мов розглянуто як поетапно-почерговий поступ конкретних етапів дослідно-експериментальної роботи. Виокремлюємо сім таких етапів: організаційно-підготовчий, методично-забезпечувальний, пілотно-апробувальний, діагностичний (констатувальний), формувальний, результативно-аналітичний, достовірно-аргументаційний. Конкретизовано педагогічні умови та складники структурно-функціональної моделі дослідження, що формують цільовий, науково-методологічний, процесуально-методичний та результативно-аналітичний блоки. Визначено навчальні дисципліни, впродовж вивчення яких проводився експеримент: «Країнознавство», «Іноземна мова, міжкультурна комунікація та гуманітарна культура вчителя іноземної (англійська) мови (вибіркова дисципліна)», «Основи педагогічної майстерності», «Методика навчання англійської мови», «Навчально-педагогічна практика (пробні уроки)». Представлено статистичні дані, що свідчать про результативність формування гуманітарної культури майбутніх учителів іноземних мов, які навчалися в експериментальних і контрольних групах. Аргументовано доцільність обчислення і порівняння показників критерію Фішера (F-критерію) для доведення достовірності отриманих результатів. Узагальнено, що процедуру експериментально-дослідного процесу розподілено на кілька взаємопов'язаних етапів. Розгляд сутності кожного з виокремлених етапів переконує в актуальності модифікаційних процесів у навчанні студентів, що зумовлюють якісні перетворення в стані сформованості гуманітарної культури у майбутніх учителів іноземних мов. Метаморфози в освітньому середовищі педагогічного закладу вищої освіти перебувають у безпосередній залежності від реалізації визначених педагогічних умов і структурно-функціональної моделі досліджуваного процесу. Здійснений порівняльний аналіз в контексті дослідно-експериментальної роботи заснований на зіставленні отриманих результатів формування гуманітарної культури у майбутніх учителів іноземних мов в умовах традиційного навчання студентів контрольних груп та кінцевого підсумку результативності реалізації авторської інноваційної методики навчання англійської мови учителів-філологів в експериментальних групах. Для аргументації достовірності отриманих результатів використовувалися методи математичної статистики.

Ключові слова: майбутні учителі іноземних мов, гуманітарна культура, етапи експери-

менту, педагогічні умови, структурно-функціональна модель, результати дослідження.

In the article the attention is paid to the problem of clarifying the structure of experimental research the article updates. The dynamics of the formation of the humanitarian culture of future teachers of foreign languages is considered as a step-by-step progress of specific stages of research and experimental work. The seven such stages: organizational-preparatory, methodical-providing, pilot-testing, diagnostic (ascertaining), formative, result-analytical, reliability-argumentative have been distinguished. The pedagogical conditions and components of the structural-functional research model, which form the target, scientific-methodological, procedural-methodical and result-analytical blocks have been specified. The educational disciplines, during the study of which the experiment has been carried out, such as "Local studies", "Foreign language, intercultural communication and humanitarian culture of the teacher of a foreign (English) language (selective discipline)", "Basics of pedagogical skills", "Methodology of teaching English", "Educational - pedagogical practice (trial lessons)". The statistical data indicating the effectiveness of the formation of the humanitarian culture of future teachers of foreign languages who studied in the experimental and control groups has been presented. The expediency of calculating and comparing Fisher's criterion (F-criterion) indicators for proving the reliability of the obtained results has been substantiated. The procedure of the experimental research process is divided into several interconnected stages the essence of each of the isolated stages convinces of the relevance of modification processes in the education of students, which cause qualitative transformations in the state of formation of humanitarian culture in future teachers of foreign languages. Metamorphoses in the educational environment of a pedagogical institution of higher education are directly dependent on the implementation of defined pedagogical conditions and the structural-functional model of the researched process. The comparative analysis in the context of research and experimental work is based on the comparison of the obtained results of the formation of humanitarian culture among future teachers of foreign languages in the conditions of traditional training of students in control groups and the final result of the effectiveness of the implementation of the author's innovative teaching method of English-speaking philology teachers in experimental groups has been carried out. Mathematical statistics methods to argue the reliability of the obtained results have been used. **Key words:** future teachers of foreign languages, humanitarian culture, stages of the experiment, pedagogical conditions, structural-functional model, research results.

УДК 378

DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2024/69.2.26>

Пупена В.Ю.,

аспірантка кафедри педагогіки дошкільної, початкової освіти та освітнього менеджменту Мукачівського державного університету

Постановка проблеми у загальному вигляді. Професійна підготовка майбутніх учителів іноземних мов здійснюється в умовах динамічних змін у всіх сферах суспільного розвитку, що потребує врахування таких перетворень і в організації навчання студентів. Позаяк метаморфози в суспільстві впливають не лише на економічні та соціальні перетворення, а торкаються і культурологічних змін, відтак важливим аспектом у навчанні студентів – іншомовних педагогів-філологів є формування у них гуманітарної культури. Вирішення окресленої проблеми потребує цілеспрямованого дослідження, що зумовлює чітко структурування організації та проведення наукового експерименту. Адже логіка дослідження пов'язується з організацією науково-пошукового процесу, всебічним аналізом, оцінюванням та інтерпретацією отриманих даних, доведенням вірогідності отриманих результатів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

У контексті пошуку оптимальних шляхів удосконалення професійної підготовки майбутніх фахівців у процесі вивчення іноземної мови науковці аргументують доцільність використання інноваційних методів (командне, метакогнітивне, змодельоване навчання, навчання на основі кейсів, навчання у грі [3], мультимедійних творчих проєктів [6] та ін.); акцентують увагу на ролі іншомовної комунікації в полікультурному середовищі [5] тощо. Переконавання педагогів-практиків у доцільності використання тих чи інших педагогічних інновацій у професійній підготовці майбутніх учителів іноземних мов ґрунтується на проведенні експериментальних досліджень. Адже педагогічний експеримент дає змогу перевірити авторську гіпотезу шляхом об'єктивної та доказової перевірки [2, с. 253], а дослідницька діяльність має на меті цілеспрямоване переведення авторської ідеї (в основі якої – вдосконалення освітнього процесу) в практичну педагогічну діяльність [4, с. 158]. Однак існують не вирішені раніше частини загальної проблеми. Оскільки кожен дослідник окреслює специфічну й актуальну мету наукової розвідки, відтак будь-яка експериментальна робота характеризується своєрідними напрямками та особливостями. У контексті нашого дослідження, актуалізується проблема уточнення та перевірки дієвості основних організаційно-процесуальних кроків у формуванні гуманітарної культури майбутніх учителів іноземних мов, що досі не було предметом наукових розвідок і визначаємо **основним завданням** цієї статті.

Виклад основного матеріалу. Визначення етапів наукового дослідження дає змогу створити цілісну структуру експериментально-дослідного процесу. Динаміку формування гуманітарної культури майбутніх учителів іноземних мов розглядаємо як поетапно-почерговий поступ конкретних

етапів експерименту. Виокремлюємо сім таких етапів: організаційно-підготовчий, методично-забезпечувальний, пілотно-апробувальний, діагностичний (констатувальний), формувальний, результативно-аналітичний, достовірнісно-аргументаційний.

На *організаційно-підготовчому етапі* узгоджено заклади вищої освіти (ЗВО), в яких проводився педагогічний експеримент. Це Мукачівський державний університет (МДУ), ДВНЗ «Ужгородський національний університет» (УжНУ), Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка (ДДПУ), Львівський національний університет імені Івана Франка (ЛНУ).

Упродовж *методично-забезпечувального етапу* визначено педагогічні умови дослідження, розроблено необхідне навчально-методичне забезпечення для їх реалізації та структурно-функціональну модель досліджуваного процесу. Такими педагогічними умовами були: створення мотиваційного освітнього середовища для розширення професійного світогляду студентів на основі усвідомлення цінності та важливості поєднання іншомовної підготовки з культурою країни і народу, мова яких вивчається; інтеграція культурологічно-іншомовно-педагогічної підготовки у формуванні гуманітарної культури майбутніх учителів іноземних мов на основі збагачення змісту гуманітарних дисциплін та розширення знань студентів; використання інтерактивних технологій для практичного використання студентами іноземної мови як інструменту занурення у міжкультурну комунікацію; спрямованість майбутніх учителів іноземних мов на самостійну, творчу, самоосвітню діяльність у формуванні гуманітарної культури. Реалізація кожної педагогічної умови спрямовувалась на формування конкретного компонента гуманітарної культури майбутніх учителів іноземних мов (ціннісно-мотиваційного, професійно-когнітивного, праксеологічно-діяльнісного, особистісно-розвивального), що визначаються за чітко окресленими критеріями та показниками. Визначені педагогічні умови є важливим складником розробленої структурно-функціональної моделі, яка складається чотирьох складників:

– *цільовий блок*, у якому конкретизовано мету досліджуваного процесу;

– *науково-методологічний блок*, що об'єднує методологічні підходи, принципи, закономірності наукового дослідження;

– *процесуально-методичний блок*, в якому відображено сукупність педагогічних умов та методичне забезпечення експерименту;

– *у результативно-аналітичному блоці* представлено структуру гуманітарної культури майбутніх учителів іноземних мов (компоненти, критерії) та рівні сформованості досліджуваного феномену у студентів цієї спеціальності.

Пілотно-апробувальний етап експерименту дав змогу перевірити дієвість використання навчально-методичних матеріалів, доцільність визначених педагогічних умов наукової розвідки, напрями вдосконалення розробленої структурно-функціональної моделі досліджуваного процесу.

Діагностичним (констатувальним) етапом дослідження було охоплено 222 студенти з різних ЗВО і встановлено, що лише 22,07% майбутніх учителів іноземних мов виявили високий рівень гуманітарної культури; 42,79% студентів продемонстрували достатній рівень сформованості досліджуваної ознаки; у 34,69% осіб встановлено середній рівень та у 0,45% студентів – низький рівень гуманітарної культури, що актуалізує проведення анонсованої дослідно-експериментальної роботи.

Формувальний етап дослідно-експериментальної роботи тривав упродовж 2021–2022 н. рр. Для проведення цього етапу визначено навчальні дисципліни, впродовж вивчення яких проводився експеримент: «Країнознавство», «Іноземна мова, міжкультурна комунікація та гуманітарна культура вчителя іноземної (англ.) мови (вибіркова дисципліна)», «Основи педагогічної майстерності», «Методика навчання англійської мови», «Навчально-педагогічна практика (пробні уроки)».

Студентів, які стали учасниками експериментального дослідження, розподілено на експериментальні (ЕГ) та контрольні (КГ) групи. У процесі

формування таких груп дотримувалися вимог: майже однакова кількість учасників у обох категоріях груп (у КГ було 115 студентів, а в ЕГ – 116 осіб) та ідентичності показників сформованості гуманітарної культури у студентів контрольних та експериментальних груп на етапі вхідного контролю, про що свідчать показники таблиці 1.

Упродовж дослідження формування гуманітарної культури у студентів контрольних груп відбувалося в умовах традиційного навчання. В ЕГ цілеспрямовано використовувалися авторські методики для реалізації визначених педагогічних умов та структурно-функціональної моделі формування гуманітарної культури майбутніх учителів іноземних мов.

Для проведення *результативно-аналітичного етапу* дослідження фіксувалися статистичні дані, які свідчили про сформованість кожного компонента і загалом гуманітарної культури майбутніх учителів іноземних мов за результатами вхідного (ВК) та підсумкового контролю (ПК). Враховували узагальнення науковців, що важливою ланкою педагогічного процесу є об'єктивна оцінка його результатів, що передбачає кількісну фіксацію виявленого рівня досліджуваного феномену [7, с. 404].

У таблиці 2 відображено результати оцінювання та встановлення середнього балу (СБ), кількісних та відсоткових показників рівнів сформованості досліджуваної якості у студентів КГ та ЕГ на

Таблиця 1

Результати вхідного контролю

Компоненти гуманітарної культури	Групи	Рівні сформованості гуманітарної культури у студентів контрольних та експериментальних груп								
		Високий		Достатній		Середній		Низький		СБ
		КС	%	КС	%	КС	%	КС	%	
Ціннісно-мотиваційний	КГ	24	20,87	46	40	37	32,17	8	6,96	3,8
	ЕГ	25	21,55	43	37,07	39	33,62	9	7,76	3,7
Професійно-когнітивний	КГ	18	15,65	41	35,65	46	40	10	8,7	3,6
	ЕГ	19	16,38	39	33,62	47	40,52	11	9,48	3,6
Праксеологічно-діяльнісний	КГ	19	16,52	43	37,39	45	39,13	8	6,96	3,6
	ЕГ	18	15,52	45	38,79	44	37,93	9	7,76	3,6
Особистісно-розвивальний	КГ	20	17,39	45	39,13	44	38,26	6	5,22	3,7
	ЕГ	21	18,10	43	37,07	45	38,79	7	6,04	3,7
Сформованість ГК загалом	КГ	20	17,39	44	38,26	43	37,39	8	6,96	3,7
	ЕГ	21	18,1	42	36,21	44	37,93	9	7,76	3,6

Таблиця 2

Результати сформованості гуманітарної культури майбутніх учителів іноземних мов

Групи (КГ, ЕГ) – етап контролю (ВК, ПК) – к-сть студ.	Кількісні та відсоткові показники рівнів сформованості гуманітарної культури майбутніх учителів іноземних мов								
	Високий		Достатній		Середній		Низький		СБ
	КС	%	КС	%	КС	%	КС	%	
КГ-ВК-115 ст.	20	17,39	44	38,26	43	37,39	8	6,96	3,7
КГ-ПК-115 ст.	25	21,74	49	42,61	40	34,78	1	0,87	3,9
ЕГ-ВК-116 ст.	21	18,1	42	36,21	44	37,93	9	7,76	3,6
ЕГ-ПК-116 ст.	41	35,35	50	43,1	25	21,55	0	0	4,1

початку дослідно-експериментальної роботи і на завершальному етапі експерименту.

Аналіз таблиці 2 дає змогу висновувати, що студенти ЕГ продемонстрували кращі результати сформованості досліджуваної якості як за показниками кожного рівня, так і за показниками середнього балу.

Проте статистичні дані потребують доведення достовірності отриманих результатів, що зумовило проведення *достовірно-аргументаційного етапу* дослідження. Хоча показники середнього балу сформованості гуманітарної культури майбутніх учителів іноземних мов свідчать про кращі результати у студентів ЕГ, проте СБ не може виступати основним показником, що доводить достовірність результатів. Враховували переконання дослідників, що лише на основі співставлення середніх значень неможна отримати достатньо точні дані для порівняння відмінностей у досліджуваних якостях [1]. Тому показники середнього балу використовували як необхідний складник математичних методів обчислення іншого критерію (критерію Фішера – F-критерію).

Таким чином, на цьому етапі використовувалися методи математичної статистики для обчислення середнього балу та дисперсії (що пов'язана з теорією вірогідності [1]). У процесі комплексного поєднання параметричних методів (порівняння середнього балу, обчислення дисперсій та встановлення бінарного відношення між ними) визначали показники критерію Фішера (F-критерію) для кожного компонента і загалом для сформованості гуманітарної культури майбутніх учителів іноземних мов, які навчалися в експериментальних групах ($F_{emp}EG$) і в контрольних групах ($F_{emp}KG$) та порівнювали їх із показниками стандартних таблиць емпіричного F-критерію (F_{krit}). Саме обчислення і порівняння показників критерію Фішера дало змогу аргументувати достовірність отриманих результатів. Так, межами достовірності результатів дослідно-експериментальної роботи є показники F-критерію від 1,3 до 1,7. Обчислені показники $F_{emp}KG$ із значенням 1,23 виходять за межі достовірності, а результат обчислення $F_{emp}EG$ з числовими даними 1,36 перебуває в межах достовірності.

Отже, успішність формування гуманітарної культури майбутніх учителів іноземних мов залежить від дієвості визначених педагогічних умов та впровадження в освітній процес структурно-функціональної моделі досліджуваного процесу. Певне покращення таких самих показників у студентів контрольних груп пов'язуємо з природним

впливом навчального процесу на професійну підготовку студентів.

Висновки. Експериментальне дослідження формування гуманітарної культури майбутніх учителів іноземних мов потребує структурування досліджуваного процесу. Кожен з визначених етапів наукової розвідки відображає особливості організації роботи всіх учасників експерименту. Методика дослідно-експериментального процесу, що розкривається здебільшого на формувальному етапі дослідження, потребує не тільки порівняльного аналізу отриманих результатів, а й доведення їх достовірності з використанням статистичних методів. Таким чином, весь процес наукового дослідження складається з взаємопов'язаних етапів, які дають змогу 1) актуалізувати необхідність внесення змін у навчання студентів з метою формування у майбутніх учителів іноземних мов такої важливої якості, як гуманітарна культура; 2) створити оптимальне освітнє середовище шляхом визначення та реалізації авторського варіанту педагогічних умов і структурно-функціональної моделі досліджуваного процесу; 3) провести порівняльний аналіз традиційного навчання та впливу авторської методики на формування гуманітарної культури у майбутніх учителів іноземних мов; 4) довести достовірність отриманих результатів за допомогою методів математичної статистики.

Перспективи подальших наукових досліджень вбачаємо у розширенні навчально-методичного забезпечення формування нових важливих якостей у майбутніх учителів іноземних мов.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Гаркуша С. В. Методи математичної статистики в педагогічних дослідженнях. Навчально-методичний посібник для аспірантів. Чернігів, 2019. 72 с.
2. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; гол. ред. В. Г. Кремень. Київ: Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
3. Курінний О. В., Черкасова Т. А. Формування м'яких навичок при вивченні іноземних мов. *Інноваційна педагогіка*. 2022. № 44. Т. 2. С. 7–10.
4. Лодатко Є. О. Педагогічне моделювання: [монографія]. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2022. 206 с.
5. Мединська С. Кейс-метод як інструмент підсилення ефективності комунікації в полікультурному середовищі (на прикладі вивчення ділової іноземної мови). *Освітологічний дискурс*. 2023. № 1 (40), С. 113–133.
6. Яненко Я. Мультимедійний творчий проєкт як інноваційна освітня технологія. *Освітологічний дискурс*. 2020. № 4(31). С. 182–194.
7. Ягупов В. В. Педагогіка. Київ: Либідь, 2003. 560 с.